

Методика використання рухливих ігор для цілеспрямованого формування психічних процесів у дітей дошкільного віку

Щелкунов А.О., Холіч Є.А.

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет», Україна

DOI: [https://doi.org/10.15391/prrht.2020-5\(1\).01](https://doi.org/10.15391/prrht.2020-5(1).01)

Метою дослідження є формування психічних процесів дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання. **Матеріал і методи:** Дослідження проводилося поетапно протягом 2019 р на базі дошкільного навчального закладу № 56 "Катюша" м. Слов'янська Донецької області. Було проведено тестування 94 дошкільнят. Тестування проводились напочатку та в кінці дослідження. Діти утворили контрольну групу та експериментальну групу. **Результати:** Досвід проведення ігрових занять з дітьми дошкільного віку дозволяє констатувати, що урахування організаційно-методичних особливостей при проведенні занять фізичними вправами значно підвищує їх ефект. У контексті вищевикладеного стає очевидним абсолютне переважання ігрових форм розвитку психічних процесів дітей дошкільного віку над усіма іншими. **Висновки:** Для розвитку психічних процесів дітей дошкільного віку необхідно використовувати не тільки добре знайомий дитині ігровий матеріал, а й застосовувати ігри з елементами новизни. Причому, чим старше вік, тим більше нових ігор та вправ повинні залучатися педагогом для цієї роботи. **Ключові слова:** Фізичний розвиток, рухові можливості, сенситивний період, творча діяльність, всебічного розвитку

Вступ. Дошкільний вік - важливий етап у фізичному і розумовому розвитку особистості. У цей період закладаються основи здоров'я і довголіття, всебічної рухової підготовленості і гармонійного фізичного розвитку [4;7].

В умовах організованого дошкільного навчання і виховання у дітей активно розвиваються увага, сприйняття, мислення, пам'ять і уява, підвищується ефективність всієї пізнавальної діяльності [2;5]. Цілеспрямований розвиток рухових можливостей сприяє більш активному формуванню пізнавальної сфери особистості дитини.

У той же час, на практиці чітко простежується відособленість роботи вихователів і фахівців з фізичного виховання при формуванні готовності дітей до навчання в школі.

На жаль, зміст і методика проведення передбачених навчальною програмою занять з фізичного виховання в дитячих дошкільних установах орієнтовані переважно на розвиток фізичних якостей, а також формування рухових умінь і навичок. На жаль не враховується великий потенціал організованої рухової діяльності у формуванні пізнавальної сфери особистості дошкільнят, що є невикористаним резервом підвищення цінності фізкультурної освіти дітей.

Дошкільне дитинство є сенситивним періодом для розвитку пізнавальних здібностей. Дошкільний вік надзвичайно сприятливий для засвоєння нових понять, знань, особливо сензитивний, тобто чутливий, до виховних впливів. Вітчизняними психологами встановлено, що пізнавальні здібності дошкільнят у останні роки значно зросли і визначаються не тільки змінами у віковому розвитку дітей, а й новим змістом і методами навчально-виховної роботи в дошкільних установах [9; 10]. Разом з тим питання ці досі вивчені недостатньо і, безсумнівно, представляють практичний інтерес.

Одне з важливих завдань широкого комплексного дослідження в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку – пошук взаємозв'язків між показниками фізичного розвитку та фізичної підготовленості дошкільників, рівнем розвитку пізнавальних процесів

і успішністю шкільного навчання [4; 6].

Подальший розвиток сучасних проблем теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку пов'язано з вимогами суспільного життя. Різноманітна творча діяльність в різних областях вимагає активності процесів сприйняття, запам'ятовування, мислення, здатності до точного і швидкого реагування на інформацію, що надходить. У зв'язку з цим надзвичайно важливою є організація правильного фізичного виховання, зміцнення здоров'я та всебічного розвитку дітей раннього віку життя [5; 7].

Формулювання цілей роботи. **Метою роботи** є формування психічних процесів дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання.

Для досягнення поставленої мети в ході дослідження вирішувалися такі **завдання**:

1. Виявити фактори, що обумовлюють формування психічних процесів у дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання.

2. Експериментально обґрунтувати методiku використання рухливих ігор для цілеспрямованого формування психічних процесів.

Дослідження проводилося поетапно протягом 2019. на базі дошкільного навчального закладу № 56 "Катюша" м Слов'янська Донецької області.

Результати дослідження.

На основі аналізу літературних даних, опитування фахівців дошкільного фізичного виховання, власні педагогічні спостереження дозволили класифікувати рухливі ігри для дітей дошкільного віку, що забезпечують формування психічних процесів у даного контингенту.

Для оптимізації умов формування психічних процесів дошкільнят були розроблені комплекси фізичних вправ і рухливих ігор. Дані комплекси проводилися під час фізкультурних заходів у режимі дня дітей (ранкова гігієнічна гімнастики, фізкультурні заняття, прогулянки та ін.).

Почуття, що розвиваються в процесі гри – почуття любові до рідних, співчуття близьким, дружньої прихильності, змінюючись, збагачуються і стають основою для виникнення більш складних соціальних почуттів. В ігровій діяльності формується система взаємопов'язаних і супідрядних мотивів, в якій громадські за змістом мотиви діяльності набувають значно більшу спонукальну силу, ніж мотиви особистої користі або інтерес до зовнішньої процесуальної діяльності.

У контексті вищевикладеного стає очевидним абсолютне переважання ігрових форм розвитку психічних процесів дітей дошкільного віку над усіма іншими.

Разом з тим, в ході проведення ігрових занять було виявлено деякі методичні особливості, що вимагають, на нашу думку, свого вирішення.

У зв'язку з цим сформульовані кілька загальних і приватних положень, які, з одного боку, в деякій мірі формалізують методiku проведення ігрових занять, а, з іншого боку, в значній мірі полегшують організацію цієї діяльності. До загальних методичних положень можна віднести наступні:

1. В ході проведення ігрових занять по розвитку психічних процесів дітей дошкільного віку необхідно використовувати не тільки добре знайомий дитині ігровий матеріал, а й застосовувати ігри з елементами новизни. Причому, чим старше вік, тим більше нових ігор та вправ повинні залучатися педагогом для цієї роботи.

2. Вимога збільшення діапазону проявів психічних процесів дитини обумовлює необхідність розширення спектра застосовуваних методичних прийомів з урахуванням індивідуальних особливостей рівнів розвитку мислення, уваги, пам'яті, уяви і сприйняття дітей.

3. Інтелектуальна розкутість, заснована на ігрових завданнях і загальному позитивному емоційному тлі заняття.

У той же час є кілька приватних питань методики організації і проведення ігрових форм занять.

1. Це проблема оцінки ефективності педагогічних впливів. Загальноприйнята система виявлення результативності педагогічного експерименту на основі визначення змін в досліджуваних властивостях або якостях до і після дослідження не викликає сумнівів. Оцінка, що характеризує досліджуваний контингент в загальному, повинна доповнюватися і деякими індивідуальними характеристиками ефективності навчання дитини, такими як:

- динаміка позитивних результатів дитини у виконанні ігрових завдань;
- індивідуальні досягнення дітей в тестах, що характеризують рівень сформованості психічних процесів;
- наявність пізнавальних інтересів у дитини, які оцінюються в процесі педагогічних спостережень.

2. Необхідно визначати доцільну черговість розвитку психічних процесів. Строго обґрунтувати чергування комплексів ігор та вправ не представляється реальним, хоча з достатньою часткою впевненості можна запропонувати починати цю роботу з розвитку мислення, так як розумові операції лежать в основі уяви, сприйняття, уваги і пам'яті.

3. Рівень розвитку психічних процесів, природно в межах норми, мабуть, не грає визначальної ролі при організації груп дітей для ігрових занять. Правильно підібрані ігри та вправи дозволяють дітям, які відстають, підвищити свої можливості, а дитині з хорошим психічним розвитком продовжити своє вдосконалення.

4. Тривалість організованих занять з розвитку психічних процесів зазвичай не регламентується. Необхідно знати, що в роботі з дітьми позитивні зрушення спостерігаються, як правило, після 20-25 занять.

Досвід проведення ігрових занять з дітьми дошкільного віку дозволяє констатувати, що облік перерахованих вище організаційно-методичних особливостей значно перевищує їх ефект.

Таким чином, в ході педагогічного експерименту встановлено:

- а) можливість результативного педагогічного впливу засобами фізичного виховання на рівень розвитку психічних процесів;
- б) наявність тенденції збільшення показників темпів приросту більшості психічних процесів у міру дорослішання дітей;
- в) достовірне збільшення показників рівня розвитку психічних процесів дітей контрольних груп в ході не стимулювали розвитку і стихійного навчання, і виховання:
  - ✓ 3 роки – пам'ять, уяву, сприйняття (хлопчики);
пам'ять, уяву і ставлення до (дівчинки);
  - ✓ 4 роки – мислення, увагу, уяву, сприйняття (хлопчики);
увагу, уяву, сприйняття (дівчинки);
  - ✓ 5 років – уява, сприйняття (хлопчики і дівчатка);
  - ✓ 6 років – уява, сприйняття (хлопчики і дівчатка).

Висновки:

Для розвитку психічних процесів дітей дошкільного віку необхідно використовувати не тільки добре знайомий дитині ігровий матеріал, а й застосовувати ігри з елементами новизни. Причому, чим старше вік, тим більше нових ігор та вправ повинні залучатися педагогом для цієї роботи. З віком необхідно розширювати спектр застосовуваних методичних прийомів з урахуванням індивідуальних особливостей

Список використаної літератури

1. Апанасенко Г.Л. (1985) Физическое развитие детей и подростков. Киев: Здоровье.
2. Бех Д. (2003). Виховання особистості. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід (Ред І.Д.Бех.) К.: Либідь
3. Ващенко Г. (1999). Виховний ідеал: підруч. для педагогів, виховників, молоді і батьків (Ред. Г. Ващенко). Полтава: Полтавський вісник.
4. Горашук В.П. (2003). Формирование культуры здоровья школьников (Ред. В. П. Горашук), Луганск: Альма-матер.
5. Григоренко В.Г. (2002). Теория мотивированного воздействия дифференциально-интегральных оптимумов педагогических факторов в процессе физической и социальной реабилитации человека (Ред. В. Г. Григоренко) М.: Изд-во ФСИ России.
6. Леонтьева А.Н., Запорожца А.В. (Ред. Леонтьева А.Н., Запорожца А.В.). (1995). Вопросы психологии ребенка дошкольного возраста Сб. статей. М.
7. Никифорова Г.С., (Ред. Г.С. Никифорова). (2006). Психология здоровья – СПб.: Питер.
8. Пристинский В.Н. (2009). Психологические условия формирования мотивационно-ценностного отношения учащихся средних и старших классов к занятиям физической культурой. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт: збірник. Чернігів: ЧДПУ. (69) 178-183
9. Эльконина Д.Б., Венгера А.Л., (Ред. Эльконина Д.Б., Венгера А.Л.). (1988). Особенности психического развития детей 6-7- летнего возраста. М. Педагогика.

The method of using mobile games for purposeful formation of mental processes in preschool children

A.O. Shchelkunov, E.A. Holich

State higher educational institution "Donbas State Pedagogical University", Ukraine

The **purpose** of the study is the formation of mental processes of preschool children by means of physical education. **Material and methods:** The study was conducted in stages during 2019 on the basis of preschool educational institution No. 56 "Katyusha" in Sloviansk, Donetsk region. 94 preschool girls were tested. Testing was carried out at the beginning and at the end of the study. The children formed a control group and an experimental group. **Results:** The experience of conducting game classes with children of preschool age allows us to state that taking into account organizational and methodical features when conducting physical exercise classes significantly increases their effect. In the context of the above, it becomes obvious the absolute predominance of game forms of development of mental processes of preschool children over all others. **Conclusions:** For the development of mental processes of preschool children, it is necessary to use not only game material well known to the child, but also to use games with elements of novelty. Moreover, the older the age, the more new games and exercises should be involved by the teacher for this work.

Keywords: Physical development, movement capabilities, sensitive period, creative activity, all-round development.

Відомості про авторів

Щелкунов Анатолій Олексійович (A.O. Shchelkunov), кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна.

<https://orcid.org/0000-0003-2246-022X>

E-mail: afhn60@gmail.com

Холіч Євген Андрійович (E.A. Holich), студент 4 курсу факультету фізичного виховання державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна.

E-mail: afhn60@gmail.com